
Egemenlik Artık Anayasa Mahkemesi'nin mi?

Mustafa Erdoğan

Bundan yirmi yıl önce, yine böyle bir vesileyle, yargısal tutumuyla ilgili olarak Anayasa Mahkemesi'ne şu tavsiyede bulunmuştum: "Anayasa Mahkemesi, önüne getirilen olayın 'hukuki' bir çözümünün mevcut olmadığı durumda, iptal kararı vermek için kendini zorlayıp hukukun ötesine geçmemelidir. Kendisine daima şunu hatırlatmalıdır: O ne ikinci bir Meclistir, ne de siyasi bir danışma organıdır. Yüksek mahkeme az ve öz (yeterince ve gerektiği kadar) söylemeli, sık sık siyaset sürecine müdahale etmekten kaçınmalıdır. Özellikle, mahkeme kararı adı altında siyasi beyanname yazmaktan titizlikle kaçınması gerekir." (*Anayasa ve Özgürlük*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2002, 186.)

Bunu bana hatırlatan, tahmin edebileceğiniz gibi, yüksek mahkemenin gerekçeleri yeni açıklanan son iki karardır. Bu yazıda söz konusu kararlardan sadece ilki hakkında bazı gözlem ve değerlendirmeler yapmak istiyorum. Bu, Mahkemenin, Anayasa'nın 10. ve 42. maddelerinde yapılan değişiklikleri "lâiklik"e aykırılık gerekçesiyle iptal eden 5 Haziran 2008 tarihli karardır.

Hatırlanacağı gibi, Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı daha gerekçesiz olarak açıklandığı tarihten itibaren şiddetle eleştirilmiş ve ezcümle Mahkeme'nin anayasal yetkisinin dışına çıktığı yazılıp söylenmişti. Bu konuda benim yazdıklarım arasında şu satırlar da vardı: "Artık 'Anayasa Mahkemesi' Meclis'in de üstünde bir siyasi organdır. Bu karardan sonra onu *de facto* "ikinci meclis" olarak tanımlamak bile yeterli değildir. Çünkü, o artık

---

Mustafa Erdoğan Hacettepe Üniversitesi İİBF öğretim üyesidir.

Yaz-Sonbahar 2008, Sayı: 51-52, s. 71-76.

'kurucu iktidar' yetkisine de el koymuş ve böylelikle Anayasa'ya bağlı olarak görev yapması gereken bir organ Anayasa'nın da üstüne çıkmıştır." (Star- 7 Haziran 2008)

Daha önceki "367 kararı"yla birleşik etkisini göz önüne alarak bu kararı "darbe" olarak nitelendirdiğim bir sonraki yazımda ise şunu belirtmişim: "Anayasa Mahkemesi'nin Anayasa'nın açıkça kendisine yasakladığı yetkileri kullanmak ve Meclis'in tali kurucu iktidar yetkisini gasbetmek suretiyle yaptığı şey, aslında Anayasa'nın kendisini iptal etmektir. Bu durumda artık 'Anayasa Mahkemesi'nin kendisi de 'anayasal' bir organ olmaktan çıkmış ve *de facto* egemen haline gelmiştir. Bu 'yargı darbesi'nin Anayasa'nın askeri bir cunta tarafından yürürlükten kaldırılmasından özünde bir farkı yoktur. Askeri darbe kaba kuvvete dayanırken, bu darbe resmi mahkeme görüntüsünün saygınlığının kötüye kullanılmasına dayandırılmıştır. Bu biçimsel fark dışında, her ikisinde de sonuç aynıdır: Anayasal düzen ortadan kaldırılmıştır." (Star-12 Haziran 2008)

Başka meslektaşlarımin da yazdıkları gibi, Mahkemenin bu kararı yürürlükteki Anayasa'yı hem "şekil" hem de "esas" bakımından ihlâl etmiştir. Şekil meselesini şöyle özetleyebilirim: Anayasa'nın 148. maddesine göre (1. fıkra), Anayasa Mahkemesi anayasa değişikliklerini sadece şekil açısından denetleyebilir, yani yapılan değişikliğin konusu bakımından Anayasa'ya uygun olup olmadığını denetleme yetkisi yoktur. Anayasa değişikliklerinde "şekil" bakımından denetim ise, yine aynı maddeye göre (2. fıkra), "teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği" şartlarına uyulup uyulmadığının incelenmesinden ibarettir.

Oysa, bu davada Anayasa Mahkemesi anayasa değişikliklerini esastan inceleyerek iptal etmiştir. Bunu da Anayasa'nın değiştirilemez hükümlerinin alabildiğine "serbest" bir yorumuna dayanarak yapmıştır. Mahkemeye göre, "Anayasanın ilk üç maddesinde değişiklik öngören veya Anayasa'nın sair maddelerinde yapılan değişikliklerle doğrudan doğruya veya dolaylı olarak aynı sonucu doğuran herhangi bir yasama tasarrufunun da hukuksal geçerlilik kazanması mümkün olmadığından, bu doğrultudaki tekliflerin sayısal yönden Anayasa'ya uygun olması tasarrufun geçersizliğine engel oluşturmayacaktır."

Böylece Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın sadece "değiştirilemez" hükümlerinin değil bunlarla dolaylı da olsa ilgili gördüğü her değişikliğin Anayasa'ya aykırı olduğu düşüncesinden hareket ederek, dolaylı bir akıl yürütme sonucunda Cumhuriyet'in değiştirilemez niteliklerinden olan "lâiklik"e aykırı oldukları sonucuna vardığı Anayasa'nın 10. ve 42. maddelerinde yapılan değişiklikleri esastan denetlemiştir. Mahkemeye göre, "Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen Cumhuriyetin temel niteliklerini dolaylı bir biçimde değiştiren ve işlevsizleştiren bu düzenleme Anayasa'nın 4. maddesinde ifade edilen değiştirme ve değişiklik teklif etme yasağına aykırı olduğundan, Anayasa'nın 148. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen teklif koşulunun yerine getirilmiş olduğu kabul edilemez."

Bu yorumun, Anayasa Mahkemesi'nin anayasa değişikliklerini açıkça belirtilmiş "şekil" unsurları dışında denetleyemeyeceğini öngören Anayasa hükmünü yok sayması bakımından bir anayasa ihlâli olduğu açıktır. Gerçi, Anayasa'nın 4. maddesi karşısında, değiştirilemez maddelerin değiştirilmesini öngören anayasa değişikliği tekliflerinin geçersiz olacağı

hukuken savunulabilir bir görüştür. Ancak sınırlı olarak sayılmış olan “değiştirilemez” hükümleri yorum yoluyla ve üstelik dolambaçlı akıl yürütmelerle genişletmek mümkün değildir. Bu noktada Anayasa Mahkemesi'ne hakim olan temel bir yorum hatası vardır. Şöyle ki: Anayasa'nın 4. maddesi değiştirme yasağını soyut ilkelerle (“Cumhuriyetin nitelikleri”) tanımlamak yerine açıkça bu üç maddeyle sınırlamıştır. Eğer anayasa koyucunun iradesi bu yönde olmasaydı, madde numaralarını hiç zikretmez ve doğrudan doğruya soyut kavramsal tanımlar kullanmayı tercih ederdi. Ne var ki, böyle bir düzenleme de bu işin tabiatına aykırı olurdu. Kaldı ki, anayasa koyucu bırakınız Mahkemeye bu konuda geniş bir takdir yetkisi tanımayı, aksine, daha önceki anayasal tecrübeye bir tepki olarak tam da bunun tersini amaçlamıştır. Anayasa Mahkemesi'nin yorum yoluyla yaptığı, işte tam da Anayasa koyucunun bilinçli olarak yapmaktan kaçındığı şeydir.

Öte yandan, Anayasada yapılacak neredeyse her değişikliğin bir şekilde “Cumhuriyet”in nitelikleri”yle ilişkisini kurmak mümkün olduğuna göre, bu yorum ayrıca 148. maddeyi fiilen geçersizleştirmekte ve gelecekte yapılması muhtemel başka birçok anayasa değişikliğinin de önünü kapatmaktadır. Anayasal düzenin yeni şart ve ihtiyaçlara uyarlanmasını imkânsız hale getiren böyle bir anlayışın hiçbir makul temeli olmadığı gibi, bu gerçekçi olmaktan da uzaktır.

Sorunun “esas”ına gelince: Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 10. ve 42. maddesinde yapılan değişiklikleri Cumhuriyet'in “lâiklik” niteliğine aykırı bulmakta da hukuki hata yapmıştır. Başka bir ifadeyle, Mahkeme'nin söz konusu anayasa değişikliklerini esastan inceleme yetkisi var olsaydı bile, bu konuda yapacağı incelemenin onu bu sonuca götürmemesi gerekirdi. Anlaşılan o ki, Anayasa Mahkemesi hem bu değişikliklerin normatif anlamını kavrayamamış, hem de Anayasal bir ilke olarak “lâiklik”i, bütün bir anayasa teorisini alt üst edecek şekilde yanlış yorumlamıştır. Mahkeme maalesef “lâiklik”e ilişkin bu kökten yanlış içtihadını öteden beri sürdürmektedir.

Şimdi önce Anayasa Mahkemesi'nin bu yanlış “lâiklik” anlayışını, sonra da 10. ve 42. maddelere getirilen değişikliklere verdiği yanlış anlamı kısaca gözden geçirmek istiyorum. Mahkemenin “lâiklik”i kavrayışındaki temel hata şuradadır: Mahkeme her ne kadar “lâiklik”ten Cumhuriyet'in bir özelliği olarak bahsetmekteyse de, gerçekte aklında tuttuğu bir toplumsal felsefe veya dünya görüşü olarak “lâiklik”tir. Anayasa Mahkemesi'nin önceki kararlarında bu yaklaşımının pek çok örneğine rastlamak mümkündür. Bu son karar da, totaliter imalar taşıyan aynı anlayışı yansıtmaktadır. Örneğin, Mahkemeye göre, “akılcılığı esas alan bir süreç olan aydınlanma koşullarının sağlandığı toplumlarda laik ve demokratik değerler özümser, siyasal, sosyal ve kültürel yaşam da buna bağlı olarak evrensel değerlerin egemen olduğu çağdaş bir görünüm kazanır. Laikliğin bu işleviyle toplumsal ve siyasal barışı sağlayan ortak bir değer olduğu açıktır.”

Görüldüğü gibi, Anayasa Mahkemesi lâikliği devleti değil de toplumu düzenlemesi gereken bir prensip olarak görmekte ve onu toplumun akılcı temelde “aydınlanması”yla ilişkilendirmektedir. Kişi veya yurttaş olarak anayasa yargıçları elbette “aydınlanma koşullarının sağlandığı” bir toplumu tercihe şayan bulabilirler; ama yargıç sıfatıyla bunu

yapamaz, yani böyle bir toplum tasavvurunu anayasal bir buyruk olarak görüp göstere-
mezler. Hiçbir özgürlükçü-demokratik anayasa da zaten böyle bir şey buyuramaz. “Ay-
dınlanma koşulları” eğer toplum için bir zorunluluk olursa, o zaman toplumsal-siyasal
çoğulculuktan vaz geçilmesi gerekir. Öyle ya, “aydınlanma koşulları” herkes için bağlayıcı
ise, o zaman başka değerlere bağlı olan vatandaşların durumu ne olacak? Böyle bir anlayış
ayrıca vicdan özgürlüğüyle de bağdaşmaz. Açıktır ki, özgür bir toplumda hiçbir insanın
“aydınlanmacı” olmak zorunluluğu yoktur.

Mahkeme bu bağlamda bir de “evrensel değerler”den söz ediyor, ama “sosyal ve kültü-
rel yaşam” a sadece aydınlanmacı değerlerin egemen olduğu bir toplum anlayışı kesinlikle
evrensel bir değer olmadığı gibi, empirik olarak bakıldığında da dünyada böyle bir toplum
yoktur. Dahası, eğer Anayasa Mahkemesi “toplumsal ve siyasal barış”ın sağlanması ihti-
yacında samimi ise, bilmelidir ki, kendi benimsediği laiklik anlayışı toplumda barışa ve
özgürlüğe değil, olsa olsa seküler bir totaliteryenizme götürür.

Şimdi de Anayasa Mahkemesi’nin Anayasa’nın 10. ve 42. maddelerinde yapılan de-
ğişikliklerin normatif anlamını yanlış yorumlaması konusuna gelelim. Anayasa’nın 10.
maddesinde, devletin herkese eşit davranmasını buyuran “kanun önünde eşitlik” ilkesini
“her türlü kamu hizmetlerinden yararlanılması”na teşmil edecek şekilde bir değişiklik ya-
pılmıştı. Anayasa’nın 42. maddesine ise şu cümle eklenmişti: “Kanunda açıkça yazılı ol-
mayan herhangi bir sebeple kimse yüksek öğrenim hakkını kullanmaktan mahrum edile-
mez.” Her iki madde bakımından bu değişikliklerin eşitlik ilkesini teyit edici ve pekiştirici
olduğu açıktır. Anayasa Mahkemesi bunu uygun bulmadığına göre, demek ki Mahkemeye
göre: (1) Devlet kamu hizmetlerini sunarken eşitlik ilkesine uymak zorunda değildir, yani
vatandaşlar arasında keyfi ayırım yapmak meşrudur. (2) Devlet kanunsuz olarak vatan-
daşları yüksek öğrenim hakkından yoksun bırakabilir.

Öte yandan, yapılan değişikliklerin hiç birinde “başörtüsü”ne atıf yoktur, ama Mahke-
me gerekçelerini dayanak göstererek bu değişikliklerde anayasaya aykırılık keşfetmiştir.
Yani, Anayasa Mahkemesi gerekçesini iptal edemediği için normun kendisini iptal etmiş
bulunuyor. Bu duruma göre, daha önce de yazdığım gibi, “bu karar, (...) aslında eşitlik
ilkesinin kapsamını daraltan bir karardır. Başka bir ifadeyle iptal edilen, ‘türbanı serbest
bırakan’ bir anayasa değişikliği değil, eşitlik ilkesini teyit eden ve güçlendiren bir değişik-
liktir. Mahkeme bu kararında yeni vaz edilen normun kendisini değil, Anayasa değişik-
liğini yaparken yasama organını harekete geçirdiğini varsaydığı saiki veya motifi yargı-
lamıştır. Kaldı ki, Anayasa Mahkemesi’nin bu normu denetleme yetkisi de zaten yoktur.
Oysa, norm denetimi yapan bir mahkemenin görevi ve yetkisi, yasama organının varsayı-
lan niyetini değil, fakat hukuk sisteminin ‘objektif’ bir parçası haline gelmiş olan normun
kendisini denetlemektir.” (Taraf, 10 Haziran 2008)

Dolayısıyla, Mahkeme bir kere anayasa değişikliklerini objektif normatif değerleri aç-
ısından anlamak yerine, bunları normların kendisinde adı bile geçmeyen “başörtüsü ser-
bestisi” getirdikleri şeklinde yorumlayınca, daha sonra yaptığı bütün değerlendirmeler ko-
nuyla doğrudan doğruya ilgisi olmayan, hayali bir hedefi taşlama şeklinde ortaya çıkmıştır.

Anayasa Mahkemesi'nin meselâ 42. maddede yapılan değişikliği yanlış yorumladığının tipik bir örneğini ele alalım. Hatırlayalım, 42. maddeye eklenen cümle şuydu: “Kanunda açıkça yazılı olmayan herhangi bir sebeple kimse yüksek öğrenim hakkını kullanmaktan mahrum edilemez.” Bunun anlamı açıktır: Hiç kimse yüksek öğrenim hakkından keyfi olarak yoksun bırakılamaz. Böyle bir hak mahrumiyeti için açık bir yasal dayanağa ihtiyaç vardır.

Şimdi bir de Mahkemenin akıl yürütme biçimine bakınız: “Dava konusu kurula bakıldığında “*kanunda açıkça yazılı haller*”in ne olduğu ve ne zaman geçerlilik kazanacağı hususu, yasa koyucunun aktif bir yasama tasarrufuyla anlaşılacaktır. Anayasal düzenimizde yasa koyucuyu yasal düzenlemeye zorlayıcı bir hukuksal yaptırım mekanizması bulunmadığından, başkalarının özgürlükleri ve kamu düzenini koruyucu yasal önlemlerin alınmasının yasa koyucunun takdirine kalacağı açıktır. Yasa koyucunun temel siyasal karar mekanizması olduğu ve ülke nüfusunun büyük çoğunluğunun belirli bir dine mensup olduğu dikkate alındığında, bu takdirin dinsel özgürlüklerin sınırlandırılmasında kullanılmasının güçlüğü açıktır. Temel düzen normu olan Anayasa kuralları değiştirilirken, çoğunluk inancının dışında kalan insanların temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınmasının yasa koyucunun takdirine bırakılmaması, kayıtlar ve güvence mekanizmalarının doğrudan anayasada yer alması, demokratik anayasacılık deneyiminin sonucu olan insan haklarına dayalı devlet olmanın da bir gereğidir.”

Şu tuhaf mantığa bakınız: Sanki söz konusu değişiklik genel bir hak mahrumiyeti getirmiştir de, ancak “kanunda yazılı haller”de buna özgürlük lehine istisna getirilmesini öngörmektedir. Bu hüküm “çoğunluk inancının dışında kalan insanlar”a yasak mı getirmektedir ki, onlar için tam da bu konuda özel bir güvenceye ihtiyaç olsun? Tam tersine, söz konusu cümle eğitim hakkı bakımından herkes için bir güvence sağlamakta, sınırlamayı ise istisna haline getirmektedir. Bir haktan keyfi olarak mahrum edilmeyi yasaklayan bir hüküm ne “başkalarının özgürlükleri” için ne de “kamu düzeni” için bir sorun yaratır. Bu arada, Mahkemenin “dinsel özgürlüklerin sınırlandırılmaması”ndan endişe etmesine de gerek yok; çünkü bunlar zaten gereğinden fazla sınırlanmıştır, henüz sınırlanmamış olanlarını da Mahkemenin kendisi zaten adım adım sınırlamaktadır.

Mahkemeye göre, anayasa değişikliklerinin temel amacı “bir kamu hizmeti niteliği bulunan yükseköğrenim hakkını kullananlar yönünden dinî amaçlı örtünme serbestisi tanınması”dır. Şimdi bir an için öyle olduğunu düşünelim. Eğer TBMM'nin gerçek amacı Mahkemenin belirttiği şekilde başörtüsü serbestisi sağlamak ise, peki serbestlik nasıl zorlama ve baskı anlamına gelir?... “Serbesti” kelimesini kullanan Mahkeme'nin kendisi olduğuna göre, demek ki Mahkeme de ortada bir yasak olduğunu kabul etmektedir. Peki, yasak yerine serbesti getirmek –bir yasağı kaldırmak- nasıl oluyor da “dinin, din duygularının veya dince kutsal sayılan şeylerin istismar edilmek suretiyle kullanılması” oluyor?...

Hem yine mahkemenin kendisi değil mi zorlama ve baskıdan sadece bir ihtimal olarak söz eden? Şu paragraf karardan: “Bireysel bir tercih ve özgürlük kullanımı olsa da, kullanılan dinsel simgenin tüm öğrencilerin bulunmak zorunda olduğu dersliklerde veya

laboratuvar ortamlarında, farklı yaşam tercihlerine, siyasal görüşlere veya inançlara sahip insanlar üzerinde bir baskı aracına dönüşmesi olasılığı bulunmaktadır. Bu olasılığın ortaya çıkması durumunda taşınan dinsel simgenin başkalarının üzerinde yaratacağı baskı ve olası eğitim aksamaları ile kamu düzeninin bozulması karşısında, üniversite yönetimlerinin ve kamu kurumlarının müdahalesine olanak verilmemesi, herkesin eşit şekilde eğitim hakkından yararlanmasını engelleyebilecektir.”

Peki bir mahkeme, hem de en yükseğinden bir mahkeme, olgusal bir durum olmadığını kendisinin de kabul ettiği bir ihtimale dayanarak nasıl hüküm tesis edebiliyor? Yani, Mahkemenin bu anayasa değişiklikleri hakkındaki kendi yorumu doğru olsa bile –ki değil-, böyle karar vermek mevcut olmayan bir baskıyı mahkum etmek değil midir? Somut ve gerçek bir baskıyı kaldırma saikiyle hareket eden TBMM’yi baskıcı anayasa değişikliği yapmakla itham etmek, ona bühtanda bulunmak değil midir?

Bir şey daha var. İnsanların “farklı yaşam tercihleri”ne, “siyasal görüşleri”ne “veya inançları”na bağlı giyim tercihleri ve taşıdıkları semboller eğer baskı yaratabilecekse, bu neden sadece başı örtülü kız öğrenciler için söz konusu oluyor? Onlar çoğunlukta olduğu için mi? Ama hayır, üniversitelerde çoğunlukta olan onlar değil. Başörtüsünü dini bir emir olarak vaz eden bir inancın toplumun genelinde çoğunlukta olması başka şeydir, böyle giyinen öğrencilerin üniversitelerde çoğunlukta olması başka bir şey. Kaldı ki, Türkiye’de din olarak Müslümanlık çoğunlukta olsa bile, dini bir vecibe olarak başını örtenlerin bile çoğunlukta olduğu şüphelidir.

İlginç bir nokta da şu: Anayasa Mahkemesi başörtüsünün “toplumsal bir sorun” olduğunu, hatta bunun çözülmesi gerektiğini kabul etmekte, ama bu amaca yönelik olduğunu tespit ettiği anayasa değişikliği girişimini “dinin, din duygularının veya dince kutsal sayılan şeylerin istismar edilmek suretiyle kullanılması” olarak yaftalamaktadır. İyi ama, bu toplumsal sorun nasıl çözülecek?... Mahkeme yirmi yıldır bu yasağın sürdürülmesinde başı çektiğine –daha doğrusu, çözümsüzlük tamamen ondan kaynaklanmakta olduğuna göre, TBMM’yi anayasal bir yetkisini kullandığı için itham etmek yerine, hukuken de “halin icabı” açısından da yanlış olan kendi tutumunu değiştirmesi gerekmez mi?...

Son olarak birbirleriyle ilişkili olan iki noktaya temas etmek istiyorum. Birincisi şudur: Anayasa Mahkemesi bu kararında lâiklik ilkesinin anlamının belirlenmesinde sadece ilgili anayasal kuralların değil, “Anayasa Mahkemesi’nin verdiği kararlarda ulaşılan sonuçların” da göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtiyor. Anayasa Mahkemesi’nin bu konuda şimdiye kadar verdiği kararlar hüküm fıkraları nazara alındığında yasal başörtüsü serbestliğini değiştirmedikçe göre, burada kastedilen Mahkemenin bu konudaki yorumu olsa gerektir. Yani, Anayasa Mahkemesi demek istiyor ki, verdiği kararların sadece hüküm fıkraları değil, gerekçeleri ve onlarda yorum ve değerlendirmeler de herkes için bağlayıcıdır. Anayasa’da Anayasa Mahkemesi’ne yorum tekeli veren bir hüküm bulunmaması karşısında, bunun Türk anayasa hukuku açısından bir hayli cüretkâr bir iddia olduğu açıktır. Anayasa Mahkemesi’nin kimi yasama ve yürütme tasarruflarını iptal edebilmesi onun aynı zamanda anayasal yorum tekeline de sahip olduğu anlamına gelmez. Mark

Tushnet'in uyarısını (*Taking the Constitution Away from the Courts*, 1999, s. 6) Türkiye'ye uyarlayarak diyebiliriz ki: "Yasa koyucular Anayasa Mahkemesi'ne değil Anayasa'ya bağlılık yemini etmişlerdir. Anayasanın anlamı ile Anayasa Mahkemesi'nin ona verdiği anlam aynı olmak zorunda değildir."

İkinci noktaya gelince: Anayasa Mahkemesi TBMM'ye "hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasa'dan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz" diyen Anayasa hükmünü (m. 6) hatırlatıyor ve yasama organının "sistem dışı yetki kullanımının hukuksal" geçerliliği olmadığını söylüyor. Doğru ama Mahkeme bu yargının kendisi için de geçerli olduğunu unutmuş görünüyor. Bu arada, "Anayasanın bağlayıcılık ve üstünlüğü" nün (m. 11) de Anayasa Mahkemesi'nin üstünlüğü anlamına gelmediğini hatırlatmak isterim. Anayasa Mahkemesi elbette Anayasanın üstünde değildir, onun kendisi de Anayasayla bağlıdır. Anayasa Mahkemesi hatta yasamanın da yürütmenin de üstünde değildir; sadece onlardan farklı bir işlevi vardır.